

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛЯРІВ

УДК 378.937
Рябушко С. О.

В статті розкривається проблема формування культури педагогічного спілкування студентів як фактора їх підготовки до організації міжкультурного взаємодія школярів. Розглядається сутність і засоби формування культури педагогічного спілкування студентів. Предложено прийоми організації інтерактивного навчання.

Ключевые слова: культура педагогічного спілкування, міжкультурне взаємодія школярів, інтерактивне навчання.

THE OF FORMATION OF CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION AS A FACTOR OF STUDENTS' PREPARATION TO ORGANIZE THE PUPILS' INTERCULTURAL INTERACTION

Ryabushko S.

The problem of formation of students' culture of pedagogical communication as a factor of their preparation to organize the pupils' intercultural interaction is investigated in the article. The essence and means of formation of students' culture of pedagogical communication are presented. The methods of organizing of interactive learning are proposed.

Key words: the culture of pedagogical communication, intercultural communication of pupils, interactive learning.

Розбудова українського суспільства на засадах загальнолюдських цінностей і національних пріоритетів вимагає розробки методологічних підходів культурологічного спрямування, в центрі яких – формування духовності особистості, нарощення культурного потенціалу суспільства, про що зазначається в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті. Слід наголосити, що важливим напрямом цих перетворень є формування культури педагогічного спілкування, оскільки вирішення цієї проблеми дозволяє забезпечити розв'язання таких важливих практичних завдань, як підготовка студентів до роботи в мультиетнічному класі, організації міжкультурної взаємодія школярів, виховання у них толерантності, інтересу до культурної спадщини інших народів, поваги до їхніх традицій.

Звідси постійна увага дослідників до вищезазначеного феномена, намагання осмислити його скрізь призму тих особистісних утворень, з якими педагогічне спілкування корелює. Отже, ця проблема розглядалася в таких ракурсах: засоби оптимізації професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (Є. Барбіна, І. Бех, Н. Бібік, А. Богун, Л. Божович, В. Гриньова, Н. Кічук, В. Кремень, Н. Нічкало, О. Савченко, О. Сухомлинська), розкриття структури, змісту, форм і методів теоретичної та практичної підготовки студентів педагогічних університетів (Л. Ващенко, Е. Карпова, О. Локшина, А. Москаленко, М. Нікандров, О. Овчарук, І. Підласий, В. Полторацька, О. Пометун, С. Трубачева), розробка педагогічних

технологій, які сприяють розвитку загальних і спеціальних здібностей, умінь та навичок (І. Богданова, Н. Вітюк, Н. Грама, Ю. Кулоткін, З. Курлянд, А. Ліщенко, С. Литвиненко, Л. Сущенко, А. Троцько), удосконалення професійної підготовки педагога (М. Євтух, І. Зязюн, Л. Кондрашова, В. Кузь, М. Приходько).

Поряд з цим, залишається актуальним посилення уваги до формування культури педагогічного спілкування як передумови ефективності організації міжкультурної взаємодії учнів. Саме тому метою статті є розкрити сутність культури педагогічного спілкування, окреслити її значення для підготовки студентів до забезпечення міжкультурної взаємодії дітей у мультинаціональному класі, схарактеризувати в цьому контексті потенціал інтерактивного навчання.

Загальновизнано [1-7], що саме культура є мірилом розвитку людини, оскільки вона віддзеркалює не тільки обсяг засвоєних нею цінностей громадської діяльності впродовж усієї історії, але й сам спосіб, за допомогою якого людина залучається до таких цінностей. Встановлено (О. Падалка, А. Нісімчук, І. Смолук, О. Шпак), що культура педагогічного спілкування — це є соціально значущий показник схильності вчителя здійснювати свої взаємовідносини з учнями, іншими людьми, здатність і вміння сприймати, розуміти, засвоювати зміст, думки, почуття, намагання у процесі вирішення конкретних завдань у підготовці фахівців.

Культура педагогічного спілкування в підготовці студентів до забезпечення ефективної міжкультурної взаємодії школярів набуває особливого значення в силу того, що лише вчитель, який володіє такою культурою, і, отже, виявляє гуманістичні цінності, має глибокі знання про лінгвістичні та комунікативні норми, володіє вміннями організувати діяльність дитячого колективу на засадах взаємоповаги, взаємодопомоги, може досягти значних результатів навчально-виховної діяльності. Саме окреслена культура передбачає виявлення доброти, чуйності, розуміння, уваги до індивідуальних особливостей кожного учня, підбір засобів впливу на нього, розробку прийомів згуртування колективу школярів. Вчитель із сформованою культурою педагогічного спілкування здатний диференціювати педагогічні підходи щодо ознайомлення учнів з культурними надбаннями різних народів, розробляти засоби організації співтворчості дітей у мультикультурному класі.

Слід зазначити, що аналіз педагогічних досліджень, проведений в контексті теорії діяльності, дає підстави стверджувати, що культура педагогічного спілкування є відбитком зовнішніх і внутрішніх ресурсів навчання, його як об'єктивних, так і суб'єктивних аспектів.

Науковцями [1-3] доведено, що лише незначна частина майбутніх фахівців досягає високого рівня розвиненості культури педагогічного спілкування в умовах спонтанного розвитку цієї якості. Для більшості з них є характерною нерозвиненість культури педагогічного спілкування, переважають схильність до репродуктивної діяльності, обмеженість уявлень про феномен «культура педагогічного спілкування», відсутність ініціативи та прагнень до самовдосконалення. Педагогічний досвід, аналіз дослідницьких джерел [5-7] переконливо засвідчили, що підвищення якості підготовки майбутнього вчителя, успішність формування його культури педагогічного спілкування залежить не тільки від вияву якісно нових засобів і підходів до визначення мети чи змісту педагогічної освіти, а й від суттєвої перебудови вже наявних способів організації навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи. Це передбачає перехід

від принципів екстенсивної організації професійно-педагогічної освіти до її інтенсифікації. Однак, як засвідчує аналіз накопиченого наукового фонду [2; 7], залишаються недослідженими фактори, шляхи та засоби, які сприяють розв'язанню протиріч між сподіваннями майбутніх учителів, зокрема іноземної мови, і низькою результативністю їхньої культури педагогічного спілкування, а також недостатнім рівнем сформованості вмій організовувати міжкультурну взаємодію школярів.

Методичні інновації, які сьогодні активно використовуються в навчальному процесі загальноосвітньої та вищої шкіл, пов'язані з використанням нових технологій. Так, інтерактивне навчання дає можливість майбутнім учителям оволодівати прийомами організації міжкультурної взаємодії учнів, наприклад, у процесі вивчення іноземної мови. Тому важливою спрямованістю такого навчання є організація іншомовного спілкування в ході вирішення поставленого комунікативного завдання. Такий підхід дозволяє сформуванню у студентів уміння ефективного педагогічного спілкування, оволодіти конкретними прийомами організації міжкультурної співтворчості учнів.

Інтерактивні методи навчання мають високий ступінь наочності, вони володіють потенціалом активізації мовного матеріалу, що вивчається, у мовленнєвих ситуаціях, які моделюють та імітують реальний педагогічний процес у мультикультурному класі. Методичне значення категорії «інтерактивне навчання» розглядається як, по-перше, діалогове навчання, в ході якого виникає можливість організувати міжкультурну взаємодію учнів, по-друге, навчання, завданням якого є вирішення комунікативних і діяльнісних завдань, спрямованих на розвиток культури педагогічного спілкування через обмін думками про культурну спадщину певного народу, його традиції, історію тощо.

Проаналізуємо основні характеристики інтерактивних методів навчання в контексті забезпечення міжкультурної взаємодії школярів. Слід зазначити, що інтерактивне навчання — це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності з досить конкретними та прогнозуєчими цілями. Однією з таких цілей є створення комфортних умов навчання, тобто таких, за яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну здібність, враховуються його індивідуальні особливості, переживання тощо. В цьому аспекті навчальний процес у школі організовується таким чином, що практично всі учні залучаються до процесу пізнання, в них є можливість розуміти й використовувати матеріал про культурні надбання різних етносів. Спільна діяльність учасників процесу пізнання, оволодіння навчальним матеріалом означає, що відбувається обмін знаннями, думками, засобами діяльності. Тобто всі вищезазначені характеристики інтерактивного навчання відбуваються в атмосфері доброзичливості й взаємної підтримки, що дозволяє не тільки здобувати нові знання, але й розвивати пізнавальну діяльність, виховувати в учнів толерантність, альтруїзм, взаємоповагу.

Підкреслимо, що інтерактив виключає домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою. Тому у ході діалогового навчання, організованого на базі вишу, студенти навчаються: вирішувати складні педагогічні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації; виважувати альтернативні судження; приймати обмірковані рішення; брати участь у дискусіях; спілкуватися з іншими людьми.

Найбільш відомими формами інтерактивного навчання є «велике коло», «акваріум», «карусель», «мозкова атака», «дебати», які можна поділити на прості й складні. Слід зазначити, що названі форми інтерактиву в розрізі підготовки студентів до організації міжкультурної взаємодії школярів є ефективними в тому випадку, якщо на занятті обговорюється проблема, щодо якої у студентів є первинний досвід та уявлення, котрі вони набули раніше на заняттях або з особистого життя. У процесі роботи викладач має враховувати, що теми, які обговорюватимуться на заняттях, не повинні бути закритими або дуже вузькими. Однією з головних особливостей, яка відрізняє інтерактивні форми, є те, що ці форми навчання дозволяють студентам не тільки висловлювати власні думки, погляди чи оцінки, але й, почувши аргументи партнерів під час роботи, відмовитися від своєї точки зору або змінити її.

Вимогами до організації інтерактивного навчання майбутніх учителів є такі: залучати всіх студентів до комунікативної діяльності, обміну думками про проблеми міжкультурної взаємодії учнів; підготувати студентів психологічно (використовувати розминки, заохочувати їх до активної роботи); розподілити студентів на групи (кількість студентів не повинна бути більше 30 осіб); створити в аудиторії комфорт (підготувати клас до роботи: переставити меблі так, щоб студенти могли вільно пересуватися по аудиторії і працювати не лише в малих, але й у великих групах); з повагою віднестися до процедури регламенту, не порушувати його; домовитись, щоб всі студенти були толерантними, поважали один одного й уважно слухали різні думки; уважно віднестися до процедури поділу студентів на групи (по-перше, це повинно бути за бажанням, по-друге, за принципом випадкового вибору).

Отже, формування культури педагогічного спілкування забезпечує розвиток у студентів гуманістичних ціннісних орієнтацій, знань про особливості спілкування у мультиетнічному класі, вмінь організовувати співтворчість учнів – представників різних народів, що й пояснює значущість цього процесу для підготовки майбутніх фахівців до організації міжкультурної взаємодії школярів. При цьому одним з ефективних засобів розвитку культури педагогічного спілкування, формування готовності студентів до забезпечення взаємодії учнів у поліетнічному класі є інтерактивне навчання. Воно дає змогу розвивати комунікативні вміння й навички, допомагає встановити емоційний контакт між студентами, привчає їх працювати в команді, прислуховуватися до думки інших.

Перспективи дослідження полягають у розробці засобів використання комунікативної методики навчання іноземної мови з метою підготовки студентів до організації міжкультурної взаємодії учнів.

Література:

1. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Гриньова Валентина Миколаївна. – Харків, 2000. – 416 с.

2. Вітюк Н.Р. Психологічні особливості формування комунікативних здібностей у майбутніх вчителів : Автореф. дис... канд. псих. Наук : 19.00.07 / Рівненський держ. гум. ун-т. – Рівне, 2002. – 20 с.

3. Кичук Н.В. Формирование творческой личности учителя в процессе вузовской профессиональной подготовки : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Кичук Надежда Васильевна. – К., 1993. – 386 с.

4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики : Колективна монографія / Колектив авторів : Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І., Овчарук О.В., Паращенко Л.І., Пометун О.І., Савченко О.Я., Трубачева С.Е. / Під заг. ред. О.В.Овчарук. — К.: «К.І.С.», 2004. — 112 с.

5. Москаленко А. Контроль і корекція процесу розвитку вмінь педагогічного спілкування / А. Москаленко // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2001. — № 3. — С. 29-34.

6. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз : Монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисосова, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / За ред. В. Г. Кременя. — К.: Наукова думка, 2003. — 853 с.

7. Полторацька В.В. Формування комунікативної культури майбутнього учителя в процесі його професійно-педагогічної підготовки : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. — Харків, 1997. — 24 с.

THE OF FORMATION OF CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION AS A FACTOR OF STUDENTS' PREPARATION TO ORGANIZE THE PUPILS' INTERCULTURAL INTERACTION

Ryabushko S.

Abstract. *The culture of pedagogical communication is a factor of students' preparation to organize the pupils' intercultural interaction. This activity creates a pedagogical dialogue, prepares the students to work in a multi-ethnic class, and educates tolerance, interest to the cultural heritage of other nations, respect for their traditions.*

This problem was investigated in the following perspectives: optimization of future teachers' professional training (N. Bibik, A. Bogush, N. Kichuk, N. Nychkalo, O. Savchenko), development of general and specific pedagogical skills (I. Bogdanova, A. Lynenko, S. Litvinenko, L. Sushchenko).

The culture of pedagogical communication is a mean of students' preparing to ensure effective intercultural interaction: future teacher identifies humanistic values, has extensive knowledge of linguistic and communicative norms, ability to organize children's activities based on mutual respect, mutual support. The teacher shows kindness, sensitivity, understanding, attention to the specific needs of each pupil.

The interactive teaching methods have a high degree of clarity, they have the potential of intensification of linguistic material in speech situations that simulate a real pedagogical process in a multicultural classroom. The requirements for the organization of interactive training of future teachers are: to involve all students to communicative activities, exchange views; to create comfort in the audience.

Thus, the culture of pedagogical communication ensures the development of students' humanistic values, knowledge about the multi-ethnic communication.

Key words: *the culture of pedagogical communication, intercultural communication of pupils, interactive learning.*